

№18

середа, 11 грудня 2002 року

РОМАНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

Яг

Ціна договірна

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

СТО РЯДКІВ ЖУРНАЛІСТА - В НОМЕР!

ЖУРНАЛІСТИКА... САВІ "Г'АРУДІ"

Журналістика... з "темниками"

У всі часи професія журналіста приховувала і приховує до себе увагу. Газетарів за правління Микити Сергійовича Хрущова називали "привідними ремнями партії", їх згодом намагалися використати для написання творів на кшталт "Малої землі", "Цілини", інших у період приспопам'ятого Леоніда Ілліча Брежнєва. А ще цю професію за трудність порівнюють із шахтарською, ба, навіть, жартурни кажуть, що вона з роду "древніх і продажних"...

Із отриманням Україною незалежності, журналісти на якийсь момент відчули ковток свободи. Колишні компартійні газети масово по всій державі перереєструвалися в "незалежні", почали з'являтися й видання обласних рад та держадміністрацій. Популярність у читачів здобули видання, які декларували повну залежність тільки і тільки... від своїх читачів. Працівникам "вільного" пера почали "викручувати" руки.

Та повернемося до заголовка. Останнім часом у газетарських колах заговорили про "темники" для ЗМІ, які нібито виходять із Адміністрації Л.Кучми. І ось буквально недавно стало відомо, що головний редактор служби інформації українського телеканалу ICTV Дмитро Кисельов зізнався, що він отримав так звані "темники". Інша справа, що вони були без вихідних даних. Ця справа не була заформалізована, - сказав журналіст. Він наголосив, що говорив про подібну "ненормальність" керівнику Головного управління інформаційної політики президентської адміністрації Сергію Васильєву, а також першому заступнику глави Адміністрації Президента Валерію Хорошковському (нині міністр в уряді В.Януковича - авт).

Отже, Дмитро Кисельов, відверто кажучи, "здав" із потрохань "чиновників з Адміністрації нашого Гаранта. Правда, про "темники" згодом заговорили й інші надто сміливі керівники газет. Шило, яке, образно кажучи, так довго лежало в мішку, наверх виділо і не дало як минулої середи, себто 4 грудня ц.р., на парламентських слуханнях "Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова й цензура в Україні", які відбулися в Києві. З високого трибуни голова парламентського комітету зі свободи слова Микола Томенко заявив: "Цензура

здійснюється з допомогою економічних важелів на журналістів та власників ЗМІ". До речі, Томенко підкреслює, що на регіональному рівні цензура має ще більший прояв - "створено централізовану систему контролю за діяльністю ЗМІ та журналістів". Присутнім на слуханнях голова згаданого парламентського комітету продемонстрував документи з Адміністрації Президента, в яких дано чіткі та зрозумілі вказівки до ЗМІ, за підписом тоді ще заступника глави Адміністрації Валерія Хорошовського. Таблиці кількості статей, розміщених у регіональних ЗМІ за вказівкою АП, а також результати моніторингу телеэфіру!

Думається, нашим читачам цікаво буде дізнатися ще про такий реверанс, зроблений напередодні парламентських слухань по цензурі: Державний комітет з інформаційної політики, телебачення і радіомовлення має намір посилити соціальний захист журналістів. Про це йдеться в постанові колегії Держкомінформу "Про затвердження проекту державної програми "Журналіст", прийнятої на її засіданні 29 листопада ц.р.

Отже, про журналістів дбати-муть!

"Сьогодні Україна безпрецедентно інформаційно відкрита держава", - це заявив голова Державного комітету з питань інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України Іван Чиж, виступаючи перед послами іноземних держав і представниками міжнародних організацій. При цьому, передає кореспондент ForUkraine, Чиж відзначив, що це він говорить в першу чергу як журналіст, а вже потім як політик.

Згаданий виступ Чиж чули дипломати. Уперше за 11 років незалежності парламентські слухання чула вся країна і робила свій висновок. Наша держава перебуває серед 21 країни світу, в яких убили журналістів та ті, хто вчинив насильницькі дії щодо співробітників мас-медіа, "насолджуються" тотальною безкарністю". З 1992-го по 2002 рік убито 523 журналістів. Серед них понад 5% - українські працівники ЗМІ.

Хочете вірте, а хочете - ні, але, згідно з новою версією Генпрокуратури по справі журналіста Гонгадзе (йдеться про реакцію заступника Генпрокурора України Віктора Шокіна на запитання учасників прес-конференції в

Києві), він, тобто Гонгадзе, "... вийшов, вправ, зламав голову". Той же Шокін говорить і про наявність 5 версій, які призвели до самовбивства директора інформагентства "Українські новини" Михайла Коломійця. Одна з них - вбивство.

Ольга Коломієць, мати померлого Михайла Коломійця, в інтерв'ю "Радіо Свобода" розповіла, що зверталася за допомогою в пошуках сина до Валерія Хорошовського як одного з співласників агентства "Українські новини", та у відповідь він звинуватив Коломійця у фінансових зловживаннях. Тоді Хорошовський, як вже згадували вище, був заступником глави Адміністрації Президента України, а тепер він отримав посаду в уряді В.Януковича - міністра економіки та з питань європейської інтеграції.

Лідер депутатської групи "Антимафія", народний депутат України Григорій Омельченко сумнівається у самобивстві Михайла Коломійця і сам перевіряє версію загибелі директора інформагентства "Українські новини".

Саме напередодні парламентських слухань (у вівторок) в області з неофіційною одноденною роботою поїздкию перебував глава АП України Віктор Медведчук. На запитання журналістів "Новин Закарпаття" (газета обласної ради і обласної державної адміністрації) "Зараз в Україні багато говорять про свободу слова. Планиують парламентські слухання з цього питання. Якою є ваша оцінка роботи ЗМІ в Україні", пан Медведчук відповів:

- Я думаю, що засоби масової інформації дорослішають, як і наша держава, дорослішають разом із суверенітетом, вчаться працювати в інтересах України і будуть робити це на майбутнє. Але, що виникають деякі суперечності з приводу редакційної політики чи з приводу безпідставних звинувачень редакційної цензури, - це все мине. Я думаю, що це все етапи розвитку демократії. Все буде нормально...

Прочитала запевняння пана Віктора й подумала: була журналістка з привідними ремнями, була з "Малою землею", була з "древньою професією", є нині з "темниками"...

От тільки ми, журналісти - різні. Одні віряють у самолюбство Коломійця, а інші - ні. В його яка совість, душа. Бо ж журналістика - фах серця

Юлія Зейкан

Зинаїда Миколаївна Архіпова з м.Балти Одеської області, хоч бачить, як кажуть, душею (хворіє на очі), повна невгамовності, інтересу до життя. Тепер турбується організацією ромського осередку. Каже: разом будемо й першу в Україні газету читати, й різними добрими справами займатися.

Світлина Андріани Гельбір

Зі святом!

Зима - святкова пора. Так, днями католики відзначали день Святого Миколи-чудотворця. Незабаром Святий благодійник з подарунками завітає і до православних. З цього приводу колектив редакції газети "Romani-Yeg" щиросердно вітає усіх жителів України з цим прекрасним святом, бажає, перш за все, здоров'я, щастя, успіхів у всіх починаннях. Нехай кожному родину завжди супроводжує благополуччя і радість.

Редакційний колектив

РОМ-ПРЕС

Вихідці з далекої Індії гоїхали до Холмока

Дорогу в тисячі кілометрів довелося подолати 20 вихідцям із далекої Індії та 6 пакистанцям перед тим, як дісталися вони села Холмок на Ужгородщині. Спочатку були літаки за маршрутом Делі-Москва та Ісламабад-Дамаск-Москва. А потім різними видами транспорту нелегали їхали до столиці нашої держави. Відтак вже одною групою індійці та пакистанці дісталися Закарпаття, де їх сховали в приватному будинку одного з хуторів неподалік угорського села Холмок. Двоє молодиків забезпечували нелегалів їжею. До речі, власник будинку проживав у місті й не знав, хто гостює в його домі. Затримані нелегали тепер перебувають в Ужгородському приймальнику-розподільнику.

Російські роми - покуштуйте закарпатських вин!

Москва. Дванадцять країн стали учасниками VI Міжнародного професійного конкурсу вин, який відбувся в столиці Росії. На ньому представлено до 400 зразків вин Закарпатським марочним вином "Середнянське", "Іршавське" та коньяком "Ужгород", "Карпати", "Тиса" присуджено золоті медалі, а коньяку "Закарпатський" - срібну.

Підручники будуть безкоштовними

Київ. Нарешті й ромські школярі зможуть мати підручники - Конституційний Суд оголосив, що шкільні підручники мають бути безкоштовними. Для учнів загальноосвітніх державних і комунальних навчальних закладів підручники повинні бути доступними і надаватися в безкоштовне користування, що є однією з державних гарантій обов'язкової середньої освіти. До слова, друк шкільних підручників здійснюється за рахунок коштів Держбюджету.

Хто сидів на дивані А.Кучми?

Київ. Народний депутат, глава тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради з розслідування вбивства Георгія Гонгадзе та інших реваншистських справ Григорій Омельченко, представив днями у Києві книгу экс-майора Держохорони Миколи Мельниченка "Хто є хто. На дивані Президента Кучми".

Семінар-практикум, організований Товариством ромів Закарпаття "Романі" і Конгресом ромів "Праліпе" проходив у готелі "Дружба" з 20 по 24 листопада за проектом "Інституційна підтримка ромських громад Закарпаття", який підтримала Програма "Схід-Схід" Міжнародного фонду "Відродження", а також Фонд сприяння демократії Посольства США в Києві.

На семінарі зібралися усі ромські активісти і голови ромських громад Закарпаття, представники з фонду "Відродження" Вадим Чепурнов і з Міжнародної організації міграції (МОМ) Ольга Озьорна, а також гості - партнери по співробітництву з ромського парламенту Угорщини Артур Балог, Габор Горват, Ернст Понго, Карл Понго і Карлман Форшош. Від німецької меншини, яка входить до складу національних меншин Угорщини, у роботі семінару взяв участь Тибор Конгер.

Відкрив семінар-практикум голова національно-культурного товариства "Романі", депутат Ужгородської міської ради Йосип Адам. Він подякував усім присутнім за активну участь у семінарі і побажав плідної роботи.

Завдання семінару полягало в тому, щоб обмінятися досвідом роботи, сприяти створенню мережі ромських громадських організацій на Закарпатті для гармонійних міжнаціональних відносин і поліпшення діяльності

роботи громадських організацій ромів. Там, де нема товариств у районах, де компактно проживають роми, допомогти створити такі громадські організації.

Гостро ставилося питання і по захисту ромів з прав людини. Наприклад, після багатьох дебатів Вадим Рошканюк - викладач юрфаку УжНУ виступив із доповіддю і зупинився на питаннях, пов'язаних із законодавством, правовими нормами і практичним їх застосуванням, зокрема надання регулярних юридичних консультацій ромам, розвиток позасудового захисту їх прав та свобод. Змістовні відповіді досвідченого юриста засвідчили про готовність до відкритого, взаємокорисного спілкування юристів, які є консультантами відповідних товариств з практичних питань права і захисниками інтересів представників меншин.

Ольга Озьорна - представник Міжнародної організації міграції (МОМ) зауважила, що її візит в Ужгород на семінар-практикум полягає в тому, щоб у рамках програми МОМ налагодити гуманітарну допомогу пристарілим ромським людям, які пережили Голокост, втратили родину. Ті роми, хто народився до 9 травня 1945 року, отримують допо-

могу одягом, продуктами харчування, їм допоможуть з оплатою комунальних послуг та закупівлею палива.

Пані Ольга запропонувала подавати проекти по Голокосту. Програма розрахована на 2 роки. І якщо потрібно, то обцяла надати слухну допомогу й консультацію.

А керівник ресурсно-інформаційного центру, викладач юрфаку УжНУ Вадим Чепурнов зауважив, що робота, яка ведеться ромськими лідерами на За-

О дад ле романе прапороско Батько ромського прапора

Доктор В.Р.Ріші, легенда свого часу, помер у неділю, 1 грудня, у своєму будинку в м.Чандігарх, Індія. Йому було 86 років.

У ще неопублікованій історії політичної боротьби ромів ім'я В.Р.Ріші має бути вписаним великими літерами. Народжений у м.Рунабі, легендарний ромський "землі п'яти річок", Ріші став живим зв'язком між ромським народом і їхньою історичною праатьківщиною - Індією.

Ведучи кар'єру в закордонній дипломатичній службі Індії, Ріші присвятив десятиліття свого життя пропаганді ромів, як національної меншини індійської деспотії, - значний крок до їх повного національного визнання.

Він став відомим у 1971 році, як учасник 1-го Світового ромського Конгресу, займаючи посаду дипломатичної представницької місії від Індії у Лондоні. Отримуючи консультації від ромських делегатів, Ріші допоміг створити дизайн ромського національного прапора.

Наступні роки Ріші провів у ромському містечку Шуто Орзір (Республіка Македонія). Тут у своїй відомій промові він звернувся до натовпу тисяч людей зі словами:

Доктор В.Р.Ріші 1917-2002
Почесний президент світового ромського конгресу

"Amaro rat thaj tumaro rat jekh si" ("Наша кров і ваша кров - одне і те ж").

Пізніше Ріші заснував Індійський Інститут ромських вчень у Чандігарху і створив піврічний журнал "Романі". Також

брав участь у наступних конгресах і врешті був обраний почесним президентом Міжнародної ромської Унії на все життя.

Його публікації включають ромський словник, ромсько-пуньябський розмовник і словник.

Можливо, одним з найбільших його досягнень, у доповнення до створення "Негру Романо Крег", музикою у Чандігарху, була організація міжнародних ромських фестивалів, другим з яких у 1983 році був відкритий тодішнім прем'єр-міністром Індії Індірою Ганді.

8 квітня цього року на річній церемонії, присвяченій відзначенню ромського Міжнародного дня, пан Ріші урочисто відкрив святкування тисячолітнього ювілею міграції ромів з Індії.

Найбільшим для нас спадком Ріші є його син Веєндрра, на вірні плечі якого лягла батькова мантия.

Ваня Кохановський спеціально для "Романі Я", м.Париж, Франція

ни, а наші лідери і товариства, на жаль, передплатили не всі. Адже це перша ромська ластівка в Україні, де ромам можна висловити свої думки й давати поради й пропозиції.

Більше треба звертати лідерам на дотримання чинного законодавства. Права людини порушуються. Убили рома. Убивці гуляють на волі. На клопотання ромських лідерів надходять лише відписки. Через свою неосвіченість заром, який постраждав і втратив коня під час дорожньо-транспорт-

органів влади, і у Верховній Раді України, бо в Угорщині в Угорському парламенті є 2 роми.

Чимало слухних виступів прозвучало з вуст й інших лідерів громадських організацій. Але найбільше вражали усіх присутніх виступи старостів таборів прських районів (Свалявський, В. Березнянський, Хустський, Міжгірський), які нарікали на скрутне становище ромського населення. Діти не відвідують школу, бо не мають що одягти і взути з настанням холоду.

СПРИЯТИ СТВОРЕННЮ МЕРЕЖІ РОМСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

карпатті, вважається однією з найкращих в Україні. Створено 13 товариств і найбільше написано проектів, які уже діють. Гірські райони ще не включилися в роботу, тому на цьому семінарі навчали, як реально написати проект і втілити його в життя, щоб отримати грант.

І ці заняття були успішні. В.Чепурнов уміло й дохідливо роз'яснив усі окремі пункти проекту і наголосив, що кінцевий результат повинен збігатися з поставленою метою.

Цікаві питання порушувалися і лідерами громадських товариств. Зокрема Аладар Адам - голова товариства "Романі Я" сказав, що за період роботи семінару кожен повинен взяти для себе усе краще з почутого і зробленого і зробити висновки, а також думати про те, як працювати далі. Такі семінари треба проводити частіше. Наше товариство реалізувало кілька проектів. Цьому не треба заздирити, а підтримувати й самим вчитися правильно оформлювати грантовий проект, бо це все спрямовано на благополуччя ромів.

На загальноукраїнську газету "Романі Я" почалася передплата. Чимало примірників передплачено у різних областях Укра-

їни, підписав документи, що став винним. От, що таке освіта і на що в першу чергу треба звернути увагу. Бо професійні кадри, як відомо, вирощують усе.

Цікавий виступ був і у заступника голови товариства "Романі Зор" Бориса Бучка. Він запропонував говорити по суті, а не порушувати питання про використання коштів. Освіта культура, медичне обслуговування повинно хвилювати усіх. Донорські організації можуть припинити надавати допомогу. Отже, треба думати, як зробити так, щоб твердо стати на ноги і самим заробляти кошти на прожиття, а також захищати свої інтереси. За словами Андрія Гельбіг, яка була учасницею конференції в Угорщині, де зазначалося, що у недалекому майбутньому може припинити допомогу Джордж Сорос. Тому треба зробити так, щоб поступово діяльність брали під опіку товариства. Це буде надійніше і стабільно.

Від мешканців парламенту Угорщини виступив Артур Балог. Він подякував за запрошення на семінар-практикум і високо оцінив діяльність ромських громадських організацій. Зокрема Артур Балог наголосив, щоб від меншин були представники і в керівних

Тому на семінарі-практикумі було вирішено надати старостам таборів прських районів методичну і практичну допомогу, щоб вони активно включилися у повсякденне життя, навчилися оформлювати проекти і втілювати в життя. Отримавши робочі місця, вони зможуть поліпшити своє матеріальне становище.

На світлинах: Вадим Чепурнов вчить лідерів ромських громад оформлювати проекти; виступ О.Федорової - директора Концської ЗОШ.

Авас толерантне, кана пгенен пале романі національно меншина, сар о рома

Будьмо толерантними, коли мовиться про таку національну меншину, як роми

Фонд "Європа XXI" за підтримки Фонду з прав людини міністерства закордонних справ Великобританії провів в Ужгороді 15-16 листопада ц.р. семінар-тренінг "Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві" (така одноіменна назва і проекту).

Програма цього заходу - для активістів неурядових організацій та журналістів, які працюють з етнічною проблематикою "Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві". Громадське лобювання з прав національних меншин було представницьке. І про це говорили на відкритті семінару Андрій Вишняк (благодійний Фонд "Центр громадських ініціатив", смт Перечин) та Юлія Тищенко (Фонд "Європа XXI" м.Київ).

Учась у семінарі, який проходив у залі ужгородського готелю "Дружба", Наталія Беліцер (Інститут демократії ім.Пилипа Орлика), Михайла Товта (голови Укрмакратичної спілки угорців України, Інститут держави і права ім.М.Корецького НАН України), Івана Попеску (доктора філософії,

почесного магістра права), Миколи Макари (доцента кафедри країнознавства, кандидата історичних наук УжДІЕП) та інших, говорить про представницький рівень заходу.

Порушено було чимало важливих питань. Як і задумували організатори, вийшла жвава дискусія. Чимало гострих питань порушувалося, коли йшлося про

етнічні міфи і стереотипи стосовно різних груп меншин. Наголошувалося, що ЗМІ, а мовилося зокрема й про закарпатські, значно впливають на поширення етнічних міфів і стереотипів.

Викликало інтерес багато вступів. Нам би хотілося відзначити Наталію Беліцер, Івана Попеску. Звичайно, проведена таких семінарів - подія. Вона набрала б

більшого розголосу, якби ширшою була присутність керівників товариств, провідних журналістів, радіо і телебачення. Та й передбачений у програмі виступ на тему "Досвід лобювання прав національних меншин на регіональному рівні", який мав виголосити заступник голови Закарпатської області Ернест Нусер, - не відбувся.

В актив організаторам можна зарахувати багато чого, зокрема своєрідний "круглий стіл", підбиття підсумків роботи кожного дня роботи тощо.

Активно включався у роботу, вносячи тим самим живинку, Андрій Вишняк. Його знаємо як молодого та енергійного керівника благодійного Фонду Центру "Громадських ініціатив".

Коли готували цей матеріал, то вирішили заглянути на веб-сторінку Фонду "Європа XXI", випуск 13, жовтень 2002р. Яким був наш подив, коли, читаючи матеріал "Питання національної ідентифікації у контексті міжнаціональних взаємин", натрапили на повну плагіату, починаючи від того, "що у краї нараховується майже

220 тис. ромів", і до "чи доходить газета "Романи ЯГ" до простих ромів та чи можуть вони її прочитати". Йдеться і про те, що "... за рахунок коштів донорських організацій створено окремі поліклінічні заклади у більшості райцентрах області".

Про яку, скажіть, дорогі читачі, толерантність може йти мова, коли подається таке одкровення (прочитуємо дослівно):

"Власне, цей факт (отримання безкоштовних ліків) викликає невдоволення у представників інших національних громад.

Побутові розмови серед населення з цього приводу зводяться до тези: "Навіщо працювати, якщо цигани отримують все за дарма. Чим вони кращі чи кращі ніжніші за інших?"...

Прочитав подібне пересичений читач, який не зовсім обзаний з життям національних меншин, і тільки плечима стисне.

Наші кор.

На світлинах: Наталія Беліцер, Андрій Вишняк.

ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ З ОГЛЯДУ НА МІЖНАРОДНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ

(Витяг із виступу на семінарі-тренінгу доктора філософії, почесного магістра права І.В.Попеску, м.Київ).

Світова і, зокрема, європейська практика свідчить, що для досягнення міжетнічної злагоди в демократичному суспільстві необхідно дотримування основних прав і свобод людини та забезпечення прав національних, етнічних, мовних та релігійних меншин, а також відмова від будь-яких форм дискримінації. Це, в свою чергу, поряд із позитивними результатами у внутрішній та зовнішній політиці сприяє політичній та соціально-економічній стабільності. В такій ситуації збереження самобутності та культурної спадщини меншин стає позитивним фактором, джерелом соціального та культурного збагачення.

На сесійних засіданнях парламентських асамблеях Ради Європи та ОБСЄ останніх років під час обговорення ситуації на Балканах та становища національних меншин у різних країнах різні доповідачі з метою недопущення нових міжетнічних конфліктів наголошували на необхідності їх інтеграції в поліетнічну та полікультурну державу, а також у багатонаціональну Європу. Зокрема, пропонувалося відмови-

тись від практики асиміляції та негативного ставлення до меншин у політичній, соціальній, культурній та економічній сферах. Конфлікти останніх років продемонстрували, що поряд із геополітичними, соціально-економічними, релігійно-конфесійними факторами мовно-етнічний фактор у багатонаціональному регіоні може стати каталізатором предконфліктної ситуації і призвести до непередбачених наслідків. Як забезпечення "права на гідне існування" (соціально-економічний фактор) може призвести до "священних війн" (релігійно-конфесійний фактор), так і політика або етнополітика щодо національних меншин (за наявності у останніх внутрішньої етної енергії) призводить, залежно від потужності цієї етної енергії, до автономістичних або сепаратистських рухів.

Тому в багатонаціональних державах для досягнення стабільності та цілісності країн, особливо за наявності компактного про-

живання нетитульних або недомінуючих в країні етнічних груп та автохтонних корінних національних меншин, як правило, заради гармонізації міжетнічних відносин та зміцнення державності, проводиться поміркована плюралістична етнонаціональна та мовна політика, а представників цих меншин залучають до керівництва державою як на виконавчому, так і на законодавчому рівнях (і особливо у сферах, які безпосередньо стосуються національно-культурного життя їх етнічних груп). Також було зазначено, що для переходу до принципу "єдності в розмаїтті" необхідно застосування поетапності в наданні представникам національних меншин особливих прав, необхідних для збереження їх самобутності, спадщини та гідності.

Розглянемо етапи та умови правового закріплення основних прав та свобод національних меншин на рівні міжнародних стандартів.

Для направлення внутрішньої етної енергії національних меншин у напрям сепаратизму в напрям інтеграції в єдину багатонаціональну політичну націю передбачено такі "правові етапи":

1. Право меншин на існування як окремої національної групи та вихід із анонімату. Тобто право називатись своїм власним ім'ям та визнання їх існування як окремої національної меншини, а не лише "фольклорна", "етнографічна" або "діалектна" група тощо.

2. Право на розвиток і публічне користування здобутками власної культури та офіційне використання рідної мови, включаючи право на використання традиційної графіки та наукової назви власної мови.

3. Право на освіту рідною мовою, тобто право меншин на забезпечення для них функціонування національних закладів (в тому числі й вищої освіти) із викладанням рідною мовою та власної участі в розробці та контролі за навчальними програмами.

4. Право на політичне представництво в органах, які визначають політику держави як на виконавчому, так і на законодавчому рівнях з делегуванням до цих органів власних кандидатів із гарантованим правом мати своїх представників у органах місцевого самоврядування та в парламенті пропорційно до відсотка представників у складі населення держави або відповідної територіально-адміністративної одиниці. Сюди включається також право мати свої власні культурологічні та політичні організації.

5. Право на автономію з певною меншинами права керувати своїми внутрішніми справами прийнятні у сфері культури, виховання, освіти, релігії, інформації та соціальних справ, із забезпеченням коштів для виконання цих функцій (звичайно, з жорстким контролем з боку держави за їх використанням) з допомогою субвенцій (на рівні культурної автономії, можливо тільки при компактному проживанні меншин). Здійснення цього права передбачає також право мати власний орган самоврядування, обраний представниками самої спільноти.

Репліка

БІ ВОРБАКО

З приводу і без всякого...

Журналісти "Романи ЯГ" були шоковані. Повертаючись з роботи, вони побачили десятки ромів, які вийшли зі своїх будинків. (Як відомо, редакція знаходиться у мікрорайоні "Шахта", на вулиці, де проживають в основному роми). Що ж чи хто вивело їх сюди? Побачили міліцейський УАЗик та переодягнені у цивільне працівники правопорядку.

З'ясувалося, на сусідній вулиці Канальній виявлено труп жінки. Як дізналися - це ужгородка, 1951 р.н., померла від багатьох ножових поранень.

Ужгородський міськвідділ міліції, куди надійшло повідомлення про вбивство, шукає винного чи винних. А той факт, що в цьому мікрорайоні мешкають роми, дав привід шукати ймові-

рних учасників злочину серед жителів цієї народності.

На наших очах з приводу і без всякого вказували на осіб різного віку, навіть дітей і підлітків, і наказували сідати у машину, мовляв, у міськвідділ міліції розберуться що і до чого.

Спробували запитати, за яким правом затримуються люди і відвозяться невідомо куди. Однак один із офіцерів майор Михайло Михайлович сказав, що на вулиці Дунаєвського мешкають одні крадії, збирачі кольорового металу і т.д. і т.п.

Вл.інф.

У селі Рівному Новоукраїнського району Кіровоградської області відбулася зустріч зі спеціально запрошеним головою Рівненської сільської ради Василем Івановичем Ясинським.

Андрій Миколайович Савицький, старійшина ромської грома-

лення, а курирує питання відповідний заступник голови районної державної адміністрації. Що і було толерантно роз'яснено багатодітній ромці.

Окрім того були порушені актуальні питання щодо розпакування та земельних паїв, навчан-

сильовичу Малому та Станіславу Степановичу Чернешову.

Наприкінці зібрання ромської громади кореспондент "Романі Я" Леонід Савицький подікався у представника сільської влади, чи не погодився б той сприяти з виділенням необхідного при-

О РОМА АРАКГАДІЛЕ ПЕН ЛЕ Г'АВУТНЕ ШЕЙРЕСА

Роми з сільським "мером" зустрілися...
аби отримати відповіді на ряд проблемних питань

ди, розповіді представників місцевої влади про хронічні проблеми з лікуванням, постійно не вистачає необхідних коштів навіть на проведення термінової хірургічної операції.

З цього приводу Василь Іванович запропонував звернутися до Новоукраїнської організації інвалідів.

Риторичне питання: чи наявні у цієї злиденної (і доволі численної) структури на сьогодні зайві кошти? Чи не простіше "відфутболити" до Президента України? Навіщо тоді в районі існують районна державна адміністрація та районна влада? На погляд авторів цих рядків, найпродуктивнішим варіантом є вступ до лікарняної каси, яка протягом тривалого часу існує на базі центральної районної лікарні, і з допомогою якої велика кількість осіб, які перебувають за межею бідності, зробили собі термінові операції. До речі, сума внесків до цієї каси досить невелика.

Вислухали також і Арату Карпівну Негреш.

- У мене семеро дітей, - бідкалася жіночка, - але я на них не отримую ні копійки.

Звичайно, подібними питаннями "професійно" займається відділ соціального захисту насе-

ня дітей з бідних родин у школі, стосовно дозволів ромської молоді, на які голова сільської ради дав відповіді.

Також окремі представники ромського зібрання подікалися у Василя Івановича його особисто думкою щодо подій у селі Петрівка, що на Одещині. Сільський "мер" відверто відповів, що тамтешній голова сільської ради повівся доволі нерозумно.

"Людей за національними ознаками поділяти не можна," - рішуче пояснив ромам, котрі були схвилювані долею своїх одноплемінників, Ясинський.

Неможливо було обминути доволі болюче питання, яке стосувалося незрозумілої поведінки голови СВК ім. Чапаєва В. Дробовського, котрий лише з відомих йому обставин уперто відмовляється приймати на роботу в очолюване ним господарство представників ромської національності.

Подібний соціальний "геноцид" шановного у районі голови не поділяють орендарі, які дали ромам "зелене світло" у їхньому бажанні працювати. До речі, працювали вони не прше за українців і особисто висловлюють теплі слова глибокої шані і поваги своїм благодійникам - Олександрю Ва-

міщення для ромської молоді, де була б можливість розпочати справу своєрідного відродження, а можливо, і ренесансу власного національного мистецтва.

Василь Іванович заперив, що найближчим часом порушена проблема буде вирішена позитивно разом із зацікавленими сторонами.

Присутніх було інформовано про гумантарну допомогу, яку найближчим часом розпочнуть виділяти жертвам ромського Голокосту. Також порушене питання щодо передплати ромами своєї національної газети "Романі Я", яка започаткувалася її засновниками виданням для ромів і про ромів. Від самого початку свого існування газета прагне всляк відстоювати і активно захищати інтереси та права ромів в Україні, в межах закону і Конституції держави, в якій вони проживають.

На завершення цієї важкої та напруженої плідної розмови-діалогу ромська громада щиро подякувала голові сільської ради пану Ясинському за проведену зустріч за "круглим столом".

Юрій Лукашевський,
Новоукраїнський район,
Кіровоградська область

В ПОШТИ "РОМАНИ Я"

О ЛІЛ ЧІ САС СКІРИМЕ АНДЕ ГАЗЕТА

Хоч листа й не було надруковано...

Виявляється, газету "Романі Я" читають не лише передплатники, а й люди, котрі знаходяться по той бік дзвонючого, відбуваючи свої покарання...

І один такий читач звернувся зі своїм листом до власного кореспондента газети "Романі Я" у Кіровоградській області.

"Добрий день, пане Леоніде! Ваша газета випадково потрапила до моїх рук... Навіть був здивований. Адже хто міг подумати, чи то уявити собі, що може бути колись циганська преса? Скажу відверто, радію Вам. Я не циган. А українець."

Тішуся тим, що роми теж можуть бути на висоті, мати свою національну пресу читабельною, аніж декотрі наші, українські... Вашу адресу, пане Леоніде, нелегко дізнався через ромів, котрі теж тут... Ромська пошта швидко спрацьовує, а тому допомогли...

А тепер, пане Леоніде, хочу звернутися до Вас з проханням допомогти мені розшукати мою єдину рідну сестру Іру. Протягом двох років розшукував, та все марно. Мій батько помер, коли мені було чотири роки. Мама померла в 2000 році. Крім сестри у мене нема нікого. Будь ласка, допоможіть! Не хочеться бути самотнім у цьому світі, без рідної сестри. А відбуваю своє пока-

рання за крадений металоплом... На роботі зарплати майже не видавали, а жити треба ж було..."

Шановний Юрію
Миколайовичу Клименко!

Ваш лист мною отримано. Хоча його й не було підготовлено до друку, та ваш лист без уваги не залишився. Ваше прохання щодо пошуку вашої рідної сестри переадресував до відповідних органів, це питання було взято під контроль власного кореспондента в Кіровоградській області. Відповідь не забарилася. Тож хочу повідомити, що вашу рідну сестру Іру розшукали. Вам надіслали її, здається, ви отримали позитивну відповідь з адресою вашої сестри від заступника начальника Петрівського РВ УМВС України в Кіровоградській області підполковника міліції С.М.Титаренка.

"Ваша сестра мешкає неподалік від вас і адреса: смт Петрове, Кіровоградської області, вул. Стелняка-Кравчинського, 5/1 (гуртожиток)".

Редакція газети "Романі Я" рада за вас, що нарешті ви не будете почувати себе самотнім, та відновите свої родинні стосунки з рідною сестрою, яку розшукували протягом двох років. Щиро дякуємо за вашу увагу і теплі слова на адресу нашої ромської газети.

Хай щастить Вам, Юрію!

Леонід Савицький

Книга в газеті

Аладар АДАМ,
Юлія ЗЕЙКАН,
Євгенія НАВРОЦЬКА

Парно бар ай кало кінно

Білий камінь з чорної катівні

Частина I
ЖОРНА ДОЛІ

... Ми поверталися з православного храму. Чулися незвично. Відспівували, поминали, відклановалися від знаного у краї історика, доброго друга ромів, чия смерть наставала раптово: повернувся додому з екзамену Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права, доцент, кандидат історичних наук, який лише за два дні до смерті в одному з родинних міст виступав із доповіддю "Яку епітафію напишуть на їх могилах?" В ній йшлося про маловідомі факти з життя ромів Закарпаття у контексті подій Європи напередодні Другої світової війни. Завершилася доповідь розповіддю про життя ромів Іршавщини у той трагічний час. Василь Васильович Пальок, а це про нього мовиться, родом із села Лисичова, де як і в сусідньому Довгому, здавна проживали роми, займаючись своїми споконвічними ремеслами.

Не знаємо, чому повертаючись із похоронів та проходячи повз будинок на Проспекті Свободи, вирішили заглянути до подружжя Фенешів? Цю "хрущобу", у якій отримали квартиру Юрій Олександрович і Надія Олександрівна, кажуть, зводили в'язні. Проминули темний під'їзд, двері відчинилися лише після довгого натискання на пігулку дзвінка. Приклавши пальця до вуст, миловидна повнява жінка рухом запросила йти далі. За малесеньким коридорчиком була гольовна і єдина кімната квартири. Надія Олександрівна безшумно нас запросила роздягнутися: зрозуміли, що чоловік Юрій Олександрович неждує.

А згодом, трішки припіднявшись з ліжка, пан Юрій оповідав нам про своє життя-буття. А ми не знали як підійти до того головного, за чим прийшли сюди. Розказали і про похорон у православному храмі відомого у краї історика, за якого священник сказав: "Досі у нашому соборі ще так нікого не поминали як В.В.Палька. Прийшли його численні колеги і учні, теперішні і колишні студенти. Ця людина прожила життя не дарма. Він писав історію краю правдиву, багато перебачив і пережив на своєму віку. Не закінчив її, пішов у вічність, переповнений планів".

- Я читав статті у газетах цього історика. Кажете, що він писав і про ромів, добре ставився до цього народу. Не знаю, скільки місяців ще житиму, бо можливо, уже б давно пішов туди, де Василь Васильович. Якби не було поруч надійного друга і дружини Надії Олександрівни. І ще хотів би дожити до того часу, коли у моєму місті, чи іншому в області відкрили пам'ятник Рому, якого винищував кат Гітлер, але він, навіть спалений у Дахау та інших катівнях, - не скорявся.

Отак неочікувано і розмова повернула до господаря квартири. Ласкаві руки дружини підставили йому подушку, і трохи припіднявшись Юрій Олександрович почав свою оповідь:

- Доля надзвичайно примхлива. Одних карає, інших нагороджує, ще одних минає. На мою долю припало все: горе, частя, вдача.

Народився у великий ромський рід, де було восьмеро дітей. Був четвертий. Батько працював музикантом. Грав у ансамблях Угорщини на контрабасі. Але захотів повернутися додому, коли почалась Друга світова війна. У своє село Холмок, що на Ужгородщині. Там знову з родичів зібрав музичний колектив, який грав по всій околиці - на балах, весіллях, похоронах. Всіх дітей (хлопців) сам вчив музичному мистецтву змалечку, готував собі заміну.

У грізному 1944 році, коли наближався фронт, 1 серпня мене і ще 1500 хлопців було призвано на виконання трудової повинності: рили

АРАКГЛЯ Е РОМНІ

НАДЗВИЧАЙНА ЗНАХІДКА РОМКИ

На весілля молодого подружжя у Білках зібралось майже все село. Сюди ж до своєї родички з сусідньої Івано-Франківської області приїхала і 18-річна українка Ганна, яка виконувала роль першої дружки молоді. Люди веселились аж до ранку. Після танцю молоді Ганні стало зле. Вона відчула, що з нею коїться щось недобре. Перша дружка залишила весілля і, взявшись за живіт, пригинаючись і зціплюючи зуби від болю, подалася у напрямку лісу. Ганна зрозуміла, що почалась пологи, про які у родині ніхто не знав: вона успішно приховувала від батьків свою вагітність. Біль був нестерпним, потуга за потугою зупинили Ганну на березі яруги у чагарнику, де звичайні скидали сміття жителі ромського табору, який розташований в урочищі Ковбасово.

Пологи вирішила приймати сама і нікого не кликати на допомогу. Відпала власними руками і викинула вниз у яругу в чагарник. Немовля покотилося і між гілками колючого терну залупалося. Було це на світанку, і Ганна не помітила, що дитина не втопилася. Трохи полежавши, вона знову повернулася на весілля. Однак одна із свашок помітила у Ганни на руках і одягу кров. Жінка подумала, що дружку згвалтували й почала розпитувати Ганну, але та відмовчувалася. З плином часу Ганні ставало

все прше і прше, а згодом від надмірної втрати крові вона знепритомніла. Родичи молоді викликали "швидку". У лікарні відразу зрозуміли, що у Ганни були пологи, хоч вона продовжувала відмовчуватися.

А тим часом, випадково опинившись біля смітника і яруги, юна ромка з табору почула тихий плач немовляти. Вона почала рухатися за голосом дитини й жажнулася - у чагарнику, уся в крові між колючими гілками терну, лежала гола дитина. Ромка прожогом кинулася в табір і забігла до помешкання Ради. Коли про це дізналось подружжя, то чоловік наказав негайно бігти й рятувати дитину. Рада схопила якусь рясину і разом з чоловіком кинулися до того місця, куди їм вказувала їхня знайома. Витягнувши з терну немовля, Рада своїм подихом почала згрівати дитя, його тільки було залите кров'ю, бо у нього в'ялися кор-

лочки від кущів. Серце Ради замирало, вона зірвала з себе светр, закутала немовля і блисквично кинулася в хату.

Витягнувши колючки з тільця немовляти, Рада хотіла покинути повитуху, щоб та перевезла пуповину новонародженій і сказала своєму чотирирічному сину, що вона народила сестричку Іринку. Хлопчик зрадів і не відходив від неї.

Але виявилось, що породілля вирвала дитині пуповину майже до кишок, тому змушені були звернутись до лікаря.

Повідомлення про знахідку в ромському поселенні отримали й оперативники Іршавського райвідділу УМВС від чергового і негайно вирушили в урочище Ковбасово, де розташований ромсь-

кий табір. Мешканка табору Рада і її чоловік розповіли правоохоронцям про ситуацію, яка сталася, і показали те місце, де знайшли немовля.

Ганна й далі відмовчулася й відмовлялася, що вона народила дитину навіть тоді, коли до неї прибули працівники райвідділу міліції. А коли завідувача пологовим відділенням Іршавської лікарні Світлана Палатна у присутності оперативників показала живу і здорову дитину, дівчина змушена була зізнатися у всьому скоєному.

А в народі побутує повір'я: дівчинка буде щасливою, бо її першою повитухою була ромка. А цією ромкою була Рада - мати двох дітей, жінка з лагідним і добрим серцем.

Валентина Ткаченко

P.S. Як нам стало відомо, після проведеної бесіди, мати згодилася взяти дитину і виховувати.

На світлинах:

Знайдене немовля у чагарнику, сповите ромкою Радою.

Рада (перша зліва) показує правоохоронцям місце, де знайшла новонароджену.

10 ДЕЦЕМБРО ЛІКЕРДЬОЛ ДІВЕС ПАЛА ЧАЧІПЕН МАНУШЕНГЕРО

10 ГРУДНЯ ВІДЗНАЧАЄ ДЕНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

"Всі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах" - з цього твердження, що розуче не відповідає дійсності, починається перша стаття Загальної Декларації прав людини. Вона була розроблена створеною в 1946 році Комісією ООН з прав людини, в яку увійшли представники 18 урядів (країн). Загальна Декларація прав людини була прийнята 10 грудня 1948 року в Парижі. Відтоді 10 грудня вважається Міжнародним днем прав людини. Хоч Декларація, прийнята ООН в 1948 році, не має обов'язкової чинності, її вплив на весь світ величезний і зараз.

16 ДЕЦЕМБРО - ДІВЕС РОМАНО ГОЛОКОСТУ АНДЕ НІМЕЦХІНА

16 ГРУДНЯ - ДЕНЬ РОМСЬКОГО ГОЛОКОСТУ В НІМЕЦХІНІ

60 років тому, 16.12.1942, Гімлер наказав депортувати 26 000 німецьких ромів та сітні до концтабору Аушвіц-Біркенау. 16.12.2002 р. у Берліні за адресою вул.Кіфгойзе буде організовано зустріч на честь Дня пам'яті жертв Голокосту.

Програма зустрічі передбачає проведення круглого столу "Голокост ромів у Європі", а також покладання вінків до місця монумента ромів та сітні, жертвам Голокосту, буде заслухана і доповідь професора Джорджа Сапрау "Література ромів Румунії".

окопи і траншеї, засипали дороги, ями, що утворювались після бомбардувань. Відкопували з зруйнованих будинків мертвих, ховали їх. З міста Нодькошино перевели до міста Гедоли, де працювали до листопада 1944 року. Потім всіх, хто ще залишився, посадили у товарні вагони і відправили у м.Дрезден. Там 21 січня 1945 р. пережив англійське бомбардування, дивом залишився живим. Відкопував із зруйнованих будинків живих та мертвих, розчищав вулиці. Війна наближалась до завершення. Але в цей період фашисти найбільш лютували. Всіх ромів, які вижили від голоду та бомбардувань, відправили у Австрію до концентраційного табору в м.Вінлау. Там пережив надзвичайно важкі для себе місяці. Нас зовсім не годували. Шукали порожні консервні банки, куди складували лушпиння від картоплі, яке викидали німецькі солдати. Варили їх на маленьких вогнищах і їли. На величезній площі табору не було жодної зеленої рослини - їх полонені по крихітці виривали і їли як зеленину. Коли наприкінці травня 1945 року концентраційний табір звільнили англійці, в'язні ходили, як живі скелети. При зрості 173 см важив 48 кг. В госпіталі в'язнів підгодували та підлікували, а потім відпустили. Тільки 7 листопада 1945 року повернувся в Ужгород. На щастя, доля усміхнулася мені. Вона подарувала зустріч з Надією Олександрівною.

У Юрія Олександровича при згадці про дружину теплішають очі. Він запитує:

- А скажи, Надіє, скільки років ми разом?
- Аж цілих сорок сім, - відповідає.

Надія Олександрівна говорить, що жорна долі дають про себе знати. Чоловік переніс інфаркт, болять його руки, ноги. Інколи впадає у сум і каже, що болить душа. Маленька пенсія майже вся іде на ліки, відмовляють собі у найбільш необхідному - їжі. Юрій Олександрович здав документи на отримання допомоги у Фонд "Відродження і примирення". Та працівники, переглянувши документи, - повернули. Підстава - неправильний запис у довідці, що була видана англійською адміністрацією концтабору. Правда, певні кошти отримав від угорського уряду, там з розумінням поставились до нього, не зважили на цей запис.

Ми вже розказували про "хрущобу", в якій живе це подружжя, на долю якого випало стільки нещастя. Добре, що і таку квартиру, в якій ніде повернутися, - дали рому. Бо ми знаємо в Ужгороді сотні родин, які пережили Голокост, а десятками літ туляться в аварійних будинках, по кілька сімей в одній кімнаті. Здавалося б, Фенеш - музикант, і в його родині має бути достаток. Але доводилося йому міняти про-

фесю, бо після війни не міг взяти в руки скрипку, перебивався різними заробітками.

Якось довелося почути історію його дружини. Важкою була її юність. У неповні 15 років була вивезена з України разом з ще молодшими від себе підлітками у Німеччину. Там довелося пережити страхоту. Від них, малоліток, брали кров для солдатів вермахту. На очах у так званих "лікарів-садистів" непритомніла. Молода кров не рятувала. Аби знову через деякий час брати кров - підгодували. І так не один місяць.

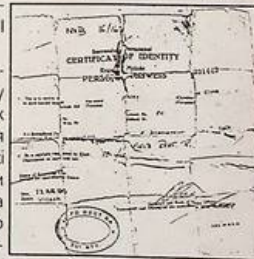
Працювала в торгівлі. Але значна частина грошей йшла на ліки, особливо у зрілших роках. Останні літа здоров'я обох настільки погіршилося, особливо у Юрія Олександровича, що на дорозі ліки, які могли підтримувати його життя, йшли майже усі гроші. Інколи перекуповувала насіння соняшника і йшла продавати його на вулицю. Бувало, поверталася додому, і на німе запитання хворого казала: "Сьогодні не продала навіть двох стаканчиків".

Дійсно, доля подарувала Юрію Олександровичу чудову дружину, вона розуміла його з півслова. Вивчила угорську мову (на якій розмовляла ця родина), як тільки могла опікувалася ним, коли переніс інфаркт, виходила його, поставила на ноги.

А днями, з болем почули сумну вістку: раптова смерть на порозі своєї квартири забрала життя жінки, росіянки за національністю, в'язня дитячих концтаборів Німеччини. Видно, не витримало її велике серце, увібравши у себе стільки болю...

Юрій Олександрович залишився сам. Тепер опіку над ним взяли плевнінські та молодіжна жіноча організація "Терне чая по нейво дром", які працюють за проектом MOM "Надання допомоги на дому жертвам Голокосту".

Жорна долі. Скільки життів вони перемололи. Доля Юрія Олександровича Фенеша лише маленьке зернятко, з того великого колосу ромського народу. Очевидно, Боже провидіння спричинило до того, що він один із 1500 хлопців вижив. Вжив для того, аби розказати нинішньому поколінню про геноцид над ромським народом.

Фестивалі подібного плану не часто проводяться в провінції. Однак, завдяки ентузіазму заслуженого працівника культури України Віллі Папа, вони вже проходили в Ужгороді. Після ейфорії перших вражень від багатьох яскравих виступів, з'явилося й бажання поміркувати над його проведенням, поспілкуватися бодай з керівниками окремих неординарних колективів - адже це не просто свято музики з своєрідною програмою, а й можливість розказати шанувальникам джазового мистецтва про те, як готувалися до нього організатори, принцип комплектування творів для виконання і т.д. Але про це трохи згодом.

Зупинимося на пролозі. Після вступного слова і вручення Почесних грамот, інших нагород заступником начальника управління культури облдержадміністрації Анатолієм Рошком, фестиваль оголошується відкритим. І то символічно, що на сцену Падюню вийшли наймолодші учасники барвистої і напоручд кольорової програми - квартет саксофоністів під керівництвом Миколи Сича (дитяча музична школа № 1 м.Ужгород). Звичайно, уже сам факт, що організатори подбали, аби розпочиналося це дійство юними - явище позитивне. Відчувається, квартет - єдиний організм, для виконавців участь у такому пре-

стижному фестивалі - радість і водночас відповідальність.

Джаз-мистецтво, що змушує думати. З того, як реагувала зала (а вона була переповнена), коли з'явилися до численних шанувальників джазової музики добре відомі їй учасники популярного колективу "Текіла-банд", стало зрозумілим: у старовинному місті над Ужем люблять цей вид розважальної, переважно танцювальної музики. Більше того: в кантрі-кафе "Кактус", аби почути її, приходять шанувальники різного віку і освіти.

широсердні оплески адресували "виконавцям музики, яка абсолютно віртуозна без ударних інструментів" - так представив ведучий програми дует акордеоністів "Концертно" (Інститут культури і мистецтва, м.Івано-Франківськ). Виступ професора і студентки викликав справжній ажіотаж. Ще б! Класна гра, продуманий репертуар, все це було.

Фестиваль (франц. "festival" від лат. "festivus" - веселий - огляд професійного або самодіяльного музичного, театрального ми-

важливе: лише тоді, коли високий професіоналізм поєднується з розумінням творів різних епох і стилів, можна передати яскравий національний колорит музики. Чудодійство це відбулося.

Оплесками вітала зала виступи добре відомого колективу Віллі-Пап-квартету (аранжувальник і композитор Віллі Пап-молодший).

На фестивалях (йдеється про всеукраїнські та міжнародні) змагаються колективи та окремі виконавці. Деякі беруть участь у них зокрема й тому, аби "звірити"

читачів, а серед них - і слухачів та оглядачів фестивалю) кілька думок про це одного учасника цього мистецького свята - "Диксиленд" м.Ужгорода. Відчувається високий рівень виконання кожного твору, який пропонувався. Звертається колектив і до обробок (словацька народна пісня "Червоне яблучко"). З колективом виступала і солістка Іванна Ухач.

Ясна річ, у невеличких газетних нотатках, до того ж у спеціфичні видання, яким є газета "Романи Яг", не розкажеш де-

Фестиваль, саво мангел ко гіндипе

Фестиваль, який спонукає до роздумів

Нотатки з 5-го ювілейного джазового фестивалю "Пап-джаз-фест"

Ми згадали про вік і освіту тому, що серед публіки цього суботнього вечора були представники різних категорій слухачів - просто шанувальники джазу з числа молодих ромів обласного центру, вихованці, а також випускники училищ - музичного, культури, вищих навчальних закладів, досвідчені музиканти різних поколінь.

Виконавська манера музикантів згаданого вище колективу ("Текіла-банд") засвідчила хороши смак, відчуття змісту та форми виконуваних творів та віртуозну майстерність. Не називатимемо прізвищ музикантів - ужгородцям вони всі відомі, як і керівник. Принагідно зауважимо, що лише прикрасив би цей фестиваль колектив, який недавно повернувся з Москви після успішного виступу на конкурсі "Джипс Карпат" під керівництвом Тиберія Горвата.

Симпатії слухачів завоювали багато колективів, представлених у програмі. Та найперше

стецта, див "Словник іншомовних слів", Київ, 1974). І думається, що саме цей колектив наших гостей-сусідів (а ми ще скажемо й про кількох інших) не дали "зріватися" або ж, грубо кажучи, провалитися широко розрекламованому заходу в провінції (обласному центрі). Забігаючи наперед скажемо: можна було знати вдвчі більшу залу (в Падюню - до 400 місць), провести, коли не напередодні фестивалю, то після виступів, прес-конференцію для журналістів, які висвітлюють його. Значно більша аудиторія сприяла б залученню ширшого кола слухачів, а прес-конференція (чи інша форма обговорення фестивалю з тими, хто висвітлює його) тільки б сприяли розголосу, поінформованості шанувальників джазу про цю неординарну подію.

Та повернемося до виступу дуету (доктор мистецтвознавства, професор Мирослав Черепанін і студентка Марина Буль) Вони зуміли передати аудиторії дуже

свої досягнення з іншими, які на слуху в Україні та поза нею.

Ясна річ, виступ дуету з Івано-Франківська виявився б поза конкуренцією, коли б не інший колектив, очолюваний професором із Маріуполя. Публіка, як і спеціалісти-поціновувачі, мала можливість порівнювати. Інтерпретація виконуваних творів, їх виконання засвідчили: професор, піаністка Тетяна Шабанова виховала (і продовжує це робити!) достойних учнів. А, власне, в цьому й, образно кажучи, раціональне зерно подібних фестивалів - готувати зміну.

Рівень фестивалю, відомо, засвідчує участь у ньому колективів, які з першого підтримують його. А також нових.

Можна б називати твори, авторів, зупинитися на тих, котрі викликали співзвучність із такою непростотою залогом. Але наше видання - розраховане на своєрідну аудиторію. Тому обмежимося короткими нотатками, хоча... Мусимо винести на загал (тобто

тально про твори, які пропонувався публіці, зупинитися на майстерності виконавців. Той факт, що два роки тому у фестивалі взяли участь чи не вдвчі більше колективів та учасників, говорить сам за себе. Та й статус - міжнародний - не відповідає тому, що ми почули і побачили.

Завершували мистецьке свято кияни - "Джанкой Браузерс", які подарували цілий ряд творів. Цей колектив створений пізніше тому, в його виконанні слухачі почули багато речей, аплодували їм, хоч не завжди звучав джаз у повному розумінні цього слова. Впер програму, як і под час попередніх фестивалів, Петро Полтарев.

Звичайно, публіка була дещо розчарована, бо не всі анонсовані колективи приїхали на фестиваль, зокрема з-за кордону, в тому числі з Угорщини.

Олія Зейкан, Євгенія Навроцька

P.S. У перерві ми попросили слухачів поділитися враженнями про це мистецьке свято.

Федір Семан, художник, лауреат премії ім.Холлоші.

- Слава Богу, що в Ужгороді є такі працівники культури, як Віллі Пап і що вони зуміли організувати такий фестиваль. Побажаю тільки не зупинятися на досягнутому

Алла Шеремет, представник компанії "Мері Кей".

- Я постійно відвідувачка джазових фестивалів, які організує Віллі Пап. До того ж ще й переживаю, аби він вдався, бо в колективі Віллі Папа грає мій чоловік - Вячеслав. Перший відділ, на мій погляд, порадував багатством талантів.

Аладар Пап, взуттєвник:

- Ми з дружиною Ерікою задоволені святом. Прекрасно! Хоч би кожен місяць побувати на концерті бодай одного колективу, який ми сьогодні почули.

Вілма Пап, домогосподарка:

- Мені сподобались музиканти з Івано-Франківська, дитячої музичної школи м.Ужгорода, очікую на виступ джазового колективу з Києва. Шкода, що через транспортну пригоду не зумів прибути джазовий колектив з Угорщини. Ясна річ, переживала, бо ж мій чоловік - організатор цього заходу

Еріка Пап, домогосподарка:

- Побажання, щоб наступного разу звучало побільше ромської музики.

В'ячеслав Дементєв, автор і ведучий програми "Музична шухляда пана Брейка" на радіо 107 "Ніко FM":

- Що сказати про сьо-

годнішній фестиваль? Примітно чути все, що звучить. Та хопілося б, щоб такий фестиваль піднімав свою планку, набував своїх фарб, мав свій характер. До прикладу, могло б звучати, як обов'язкове, виконання одного твору українського закарпатського композитора. Це було б цікаво.

Я лауреат двох джазових фестивалів у Москві й Дніпропетровську, де отримали це звання за використання у джазі інтерпретації музичного фольклору. Туди ми привозили закарпатську музику. В Москву привезли "Бохораш" - це була власна композиція на мелосі коломийок. До Дніпропетровська - джазовою обробку угорських мелодій.

До речі, Віллі Пап - президент фестивалю "Пап-джаз-фест" був учасником останнього у складі квартету під керівництвом Шандора Форкоша.

Мої побажання. Щоб на фестивалях на закарпатській землі подарунком звучали (обов'язковим і якимось неочікуваним поворотом) у джазовій інтерпретації закарпатські народні мелодії.

Оскільки Віллі Пап-старший представляє культурологічне товариство ромів, то мгла б прозвучати цікава ромська музика у джазовій обробці.

Романо чачіне

Те сас туке шукар терняке, траїн (джів) ласа ві про гугіпне.

Якщо вона була красива молододо, доживи з нею до старості.

Насул лавутарі мосарел (ромуй) е лачі лавута, лаче муршес мосарел е насул ромні.

Погани музикант псує хорошу скрипку, доброго чоловіка псує погана дружина.

О граст ла грашня на мударел.

Кінь кобилу не б'є. Шукарес пгелел нес, ай пгарес керел нес.

Гарно говориться, та важко робиться.

Шукарімастар на чальфоса. Красю ситий не будеш. Бахтало мануш сі кодо, кана лачі ромні сі.

Щасливий чоловік той, котрий має добру дружину.

Золтан Пап:

"Сподіваюся, що незабаром працюватимемо у створеному взуттєвому цеху разом із зарубіжними партнерами"

Нещодавно створена громадська організація "Бахтало Дром" ("Щаслива дорога"), яку очолює Золтан Пап, втілює проект "Професійна підготовка молодих ромів". Суть цього проекту - навчання підлітків традиційної для ромського населення взуттєвої справи. Втілення проекту відбулося завдяки фінансовій підтримці Карпатського фонду (директор Ігор Ілько). Про реалізацію цього проекту наш кореспондент попросила розповісти Золтана Папа.

- Золтане Мартоновичу, розкажіть, будь ласка, як виникли у вас задум створити громадську організацію "Бахтало Дром", а також ідея звернутися до Карпатського фонду з проектом?

- Це питання мене хвилювало давно, й ідея з'явилася не спонтанно. Кілька років спостерігав за важким соціально-економічним становищем ромів, у якому перебував більшість ромів Ужгорода і Закарпаття загалом. Думав-гадав, що корисного може зробити для поліпшення матеріального становища ромів. Усім, звичайно, відразу допомогти неможливо, тому звернув увагу на підрастаюче покоління. Адже на сьогодні чимало ромської молоді не мають повної середньої освіти, а ті, хто отримали неповну і середню освіту, не можуть конкурувати з іншими підлітками під час вступних екзаменів у технікуми й вищі навчальні заклади. Через це та багато інших факторів ромські діти не мають змоги отримати професійні знання і навички. Щоб якось зареабілітувати таке становище, вирішив поділитися зі своїми однодумцями щодо створення нової громадської організації "Бахтало

Дром" і втілення проекту через Карпатський фонд для навчання дітей взуттєвої справи, аби вони могли чесним шляхом заробляти собі на прожиття. Проект пройшов, і я отримав гранти.

- Коли була створена ваша громадська організація "Бахтало Дром", і як втілюєте кошти, які отримали по проєкту від Карпатського фонду?

- Наша ромська громадська організація "Бахтало Дром" створена у січні 2002 року. Голова громадської організації - Золтан Мартонович Пап; заступник - Сільвія Олександрівна Деметер; Євген Адам веде громадську роботу та інші. Порадившись, ми вирішили підготувати проєкт з професійної підготовки молодих ромів і вибрали професію взуттєвника тому, що наші члени товариства володіють цією професією. Нас підтримав Карпатський фонд, і ті кошти, які ми отримали, почали втілювати у життя.

Внаслідок виконання проєкту 12 молодих ромів отримали у нашому товаристві професійні навички зі взуттєвої справи. Вони засвоїли не лише виконувати різноманітний ремонт взуття, а й виготовляти його власноручно.

Це значно розширює їхні можливості для працевлаштування. Учні сумлінно відвідували заняття, тому стали хорошими спеціалістами.

Після чотиримісячного навчання два учні залишилися працювати і вдосконалювати професійні навички у майстерні з ремонту взуття, де я працюю завідувачем, при побутокмбінаті "Смерічка". Інші працюють у різних майстернях з ремонту взуття м.Ужгород та у районах.

Ромські батьки учнів, які вчилися у нашому товаристві, дякували за те, що допомогли їхнім дітям знайти себе у нашому суспільстві і поліпшити матеріальне становище не тільки своє, а й усієї сім'ї.

- Розкажіть коротко про себе.

- Народився я в Ужгороді у серпні 1965 року в ромській сім'ї. Батько - музикант й працював у різних ресторанах області. Мати працювала у кошичному ДДУ. Маю три сестри. Усі дорослі й працюють.

Закінчивши денну ЗОШ № 14, здобував середню освіту у вечірній середній школі № 9. Дали навчання у ПТУ при побутокмбінаті зі спеціальності взуттєвник. Отримавши професію взуттєвника, працював на фабриці індошвику і ремонту взуття ім. Жданова. У 1984-86 рр. служив у Військово-повітряних силах Радянської Армії. Після демобілізації продовжував працювати на

фабриці ім.Жданова. Коли фабрика збанкрутувала, почав працювати у МП "Смерічка" при побутокмбінаті завідувачем майстернею з ремонту взуття й навчав молодих ромів взуттєвої справи.

- Чи маєте намір продовжувати розпочату справу?

Безумовно, намагатимусь продовжити те, що розпочав, зважаючи на той фактор, що з'явилися додаткові можливості для реалізації своїх задумів.

- А що це за можливості, Золтане Мартоновичу?

- На початку жовтня цього року я брав участь у міжнародній конференції з питань ромської транскордонної співпраці "Романет" в

м.Носвой (Угорщина), за що вдячний працівникам Карпатського фонду. На конференції учасникам була надана змога презентувати свої проєкти й обмінюватися досвідом. Мене приємно здивувало те, що проєкт соціально-економічного характеру втілений нашою організацією, значно відрізнявся від проєктів з інших країн: це були переважно культурно-просвітні. Приємно було спостерігати, яку цікавість до проєкту виявили зарубіжні колеги.

Коли під час мого виступу продемонстрував взуття, яке було виготовлено в рамках проєкту власноручно учнями нашої громадської організації, то іноземні колеги відразу не повірили. Але роздані для ознайомлення фотоматеріали розставили усе на свої місця. Крім того, під час перебування на міжнародній конференції вдалося зав'язати партнерські стосунки з колегами Угорщини, Румунії і Словаччини, які виявили бажання співробітничати з "Бахтало Дром". Нашій організації колеги з Угорщини замовили виготовити 2000 пар взуття, а румуни хочуть з нами співпрацювати.

Отже, спільно з зарубіжними партнерами зроблено проєкт і сподіваємося, що він пройде, і ми невдовзі разом будемо навчати спеціалістів міжнародного значення, а потім працювати у спеціально створеному взуттєвому цеху з виготовлення взуття для різноманітних ансамблів. Хотіли б, щоб нас підтримав не тільки Карпатський фонд, а й інші фонди, в тому числі і Фонд "Відродження".

Розмову вела
Волика Опаленик

На світліні: Золтан Пап.

(Поч. див. у № 16, 13.11.2002р.)

Двом дівчатам з Вільхівки на Іршавщині з'явилася Божа Матір. З цього приводу точаться різні розмови. Чимало ромів навколишніх таборів теж побували на місці сенсації.

У Вільхівку приїхали, коли сонце вже, поспівши у хмарах, зупинилося в крайнебі. І перше, що побачили - на підвищенні фундаменту під новобудову - молодого чоловіка. Коли під'їхали ближче - виявилось, що він, отець Атанасій, двадцяти дев'яти років, причетний до дива. Більше того, в урочищі Під Джубликом 27 серпня 2002-го року дві дівчинки, Альона 10-ти літ та Мар'яна 9-ти років, прийшли до джерела по воду і тут уперше мали видіння,

Сунто Дай авілас ке чгайора

Божа Матір з'явилася дівчатам

якого спочатку налякалися. Чому? Це постать, яку вони бачили, мала вигляд чотирнадцятилітньої дівчини. Коли вони набрали води і йшли додому, постать їх супроводила. Діти сказали батькам, що бачили, ті на них насадили. Однак, пізніше навчили, якщо побачать знову щось подібне, нехай перехрестять себе і видіння, якщо це від диявола - зникне.

Не займатимемо увагу наших читачів історією об'явин Пресвятої Богородиці в урочищі Під Джубликом.

Можна б про це довго розказувати, тим більше, що у вихідні дні суди приїжджають автобуси з вірниками сусідніх областей - Івано-Франківської, Львівської та інших. Інколи до 15 тисяч.

Ми бачимо Матір Божу

Дівчатка твердять своє. Батько Мар'яни, отець Петро, спершу боявся йти на місце першої появи, щоб люди чогось не подумали, а відтак сам відважився піти до лісу. І що ж? Ішов у спортивній одязі, ніби по гриби, аби люди не подумали чогось поганого, чому він у лісі молившись.

А дівчатка продовжували бачити, чого не бачить ніхто інший і твердять своє "Ми бачили Матір Божу".

А вона, Матір Божу, просить тут молитися. На запитання батька

однієї з дівчат - отець Петра, кому саме давати знати з епископів про появу Матері Божої, чує з уст Пресвятої Діви: "Старенькому Владичі Маргітчеві".

... У неділю, 1-го вересня, знову була Служба Божа, а після неї, аби переконатися, що це правдиве об'явлення Пресвятої Богородиці, діти, разом із двома священиками - о.Петром та о.Атанасієм ЧСВВ, також вихідцем із села Н.Болотного, прийшли до джерела, почали молитися, а коли діти знову побачили Пресвяту Діву, священики попросили їх покропити те, що бачать священною водою.

І знову видіння не зникло, тільки радісно посміхнулось, за словами дітей, і подякувало.

... Починаючи з 2-го вересня, діти бачать Пресвяту Діву під час Служби Божої завжди біля Престолу, як вона молилась і разом із усюма встає до Святого Причастя.

Від 18-го вересня Альона і Мар'яна стверджують, що під час Служби Божої бачать між священиками, біля Престолу, не лише Пресвяту Діву, а й її Сина, Ісуса Христа, який також приймає Св.Причастя і молившись разом із Пресвяце-

ним Владикою Іваном Маргітчем та благословить народ.

Дошло, а тому в урочищі Під Джубликом було порівняно нелюдно. Наприкінці тижня, себто в суботу та неділю, як нас запевняв о. Атанасій, тут відбуваються Служби Божі.

Ми теж покуштували цілющої води, до речі, розказують, що тут відбуваються і зцілення.

Хочеться вірити, що Храм всетаки буде зведений на кошти вірників, які сюди приходять. Бо людям потрібна віра.

Зіта Юрашко
Олена Бойко

На світлінах:

о. Атанасій,
цілюще джерело в урочищі Під Джубликом

Правове поле

І генерали
сядуть
за ґрати

Генпрокуратура України посадить за ґрати 13 військових, винних у Сквильській трагедії під Львовом. Сьогодні звинувачуються в причетності до катастрофи літака СУ-27 й вісім генералів української армії.

Про це повідомив заступник Генерального прокурора України Олександр Атанасюк. Генерали халатно ставилися до своїх службових обов'язків та перевищували свої повноваження.

"Касетний
скандал"
замовляли не
іноземні
спецслужби

Про це сьогодні вже знає Генпрокуратура України. Заступник Генерального прокурора Віктор Шокін вплевнений, що Президент Л.Кучма в "касетному скандалі" замовляв українці, щоб дискредитувати його. Во всі вони жителі України, їх хілька.

Таким чином, Генпрокуратура підтвердила слова голови українського парламенту Володимира Литвина, який заявив, що "касетний скандал" був зрежисований і втілений не іноземними спецслужбами, а силами всередині України.

Драбаріне катаре Рада

Поради віз Рада

З 10 по 24 грудня

Рада В. - відома віщунка і знахарка. Живе в одному з міст України. До неї звертаються за порадами багато ромів і гадже. Однак всім відповісти не може. Коли ви передплатник нашої газети й надішлете копію квитанції (разом із проханням до Ради) - відповідь гарантуємо.

ОВЕН - згадайте про людські стосунки, але не забувайте, що відповідальність все-таки лежить на вас. Не бажано міняти місце проживання саме зараз, зважте ще раз на всі обставини. Люди іншої віри або національності - ваші найкращі помічники.

М.О.Віщунка "Зорянка", 1878 р.

ТЕЛЕЦЬ - час для інтенсивної праці та навчання. Схоже на те, що вам доведеться допомагати матеріально близьким родичам, тому бережіть себе! Можливо, з'являться нові партнери по бізнесу, але вони, звичайно, мають на увазі свою вигоду.

БЛИЗНЮКИ - піднімайте собі настрій спілкуванням з молодими та енергійними людьми, а їм дуже потрібні ваші поради. Заздалегідь закінчіть справи, бо наприкінці місяця з'являться нові. Можете отримати допомогу від жінки Стрільця або Лева.

РАК - подивіться у дзеркало, зараз ви виглядаєте набагато краще. Вас шанують люди та виконують деякі ваші обов'язки. Ваші витрати не встигають за прибутками, але ж ви самі вибрали таке життя.

ЛЕВ - ви начебто повернулися з невеликої подорожі, та час взятися за серйозні справи давно настав. Більше багатьох впливових людей, вам потрібно тільки вирішити, з ким же бути поруч. Якщо трохи болтиме ліва рука, - не переживайте, біль скоро мине. Будьте уважні до свого здоров'я 19 та 20 грудня.

ДІВА - будь-ласка, зробіть щось приємне для Скорпіона, будете мати від цього користь. Здоров'я ваше та настрої значно підвищилися, а буде ще краще. Робота, яку зараз виконуете, буде оцінена по заслугам. Вас чекає успіх та визнання!

ТЕРЕЗИ - запобігайте застуді та грипу. Можна приймати серйозні рішення, що стосуються бізнесу. Не всі зустрічі відбудуться вчасно, та справи від цього не постраждають. Витратіть трохи грошей на нерациональні подарунки для себе, пізніше ви знайдете спосіб використання цих речей, навіть отримаєте від цього дивіденди.

СКОРПІОН - будьте обережні з алкоголем та ліками, можлива алергічна реакція. Побережіть гроші, бо ваші витрати будуть більші, ніж ви планували. Дуже приємна зустріч, що відбулася два тижні тому, може повторитися. Можете просити про допомогу Рака. Не вішайте носа, справи ваші покращаться обов'язково!

СТРІЛЕЦЬ - ви зараз у зоні своєї слави, але це накладає певні обов'язки. Щось під вашим крилом багатьом пригрілося людей! Може, трохи розподілити між ними своє навантаження. Продовжуйте отримувати та дарувати подарунки, але гроші потроху закінчуються. Не дуже довіряйте інформації, що надходить з вуст вашої подруги-Лева, вона й сама не права, що все це правда.

КОЗЕРІГ - нещодавно вас відзначили, це дуже приємно, та нема часу почитати на лаврах, готуйтеся знову до праці. До Новорічних свят вам слід зайнятися здоров'ям, бо за важливими справами ви забули про себе.

ВОДОЛІЙ - відпочиньте, розвантажте свій графік, адже у вас ще дуже багато планів на січень, а здоров'я - одне! Дуже з повагою ставляться до вас молоді люди, особливо Близнюки. Бережіть друзів вони тепер у вас надійні та серйозні. З такими - хоч, у вогонь, хоч у воду. Але екстремальних ситуацій краще уникати.

РИБИ - трохи зупиніться і подивіться навколо. Інколи ми міняємо курс, який сприяє покращенню нашого життя. Час скористатися своїми природними якостями. Прислухайтесь до внутрішнього голосу, чи не взяти на себе відповідальність?. Ви можете набагато більше! Не слід сильно перевантажувати ноги.

РОМАНИ ЯГ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства

Регістраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.

Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА

Редакція не завжди поділяє погляди авторів. За точністю наведених фактів відповідальні автор. Редакція береже за собою право виправляти помилки і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яг"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон (03122) 61-39-56, E-mail:romyag@tn.uz.ua, http://www.romaniyag.uz.ua

Видруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умови. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 2033

Романі історія анде берша

Ромська історія в датах

Тридцять роки ХХ століття були періодом зростання ромської самосвідомості. У Болгарії, Росії, Югославії, Румунії з'являються перші ромські засоби масової інформації. В основному це були журнали, хоча відомі факти і видавництва газет. Фактично ці видання були першими громадськими об'єднаннями, що згуртували навколо себе талановитих, активних, освічених лідерів. Водночас це період, коли на основі штучно створеної "теорії чистої раси" починається фізичне знищення ромів. Спочатку в країнах з тоталітарним режимом, в першу чергу в Німеччині. Пізніше подібне ставлення до ромів буде і в Швеції, Норвегії, Франції, Данії.

1933р. У Румунії засновані й видаються журнали "Neamul Tiganeșc" ("Нація циган") та "Timpul" ("Час").

1933р. У Болгарії починає публікуватися ромський журнал "Terbie" ("Освіта").

1933р. У Латвії Євангеліє Святого Іоана перекладено на ромську мову.

1933р. Перфект району Оберваарт в Німеччині направляє клопотання, яке вимагало, аби Ліга Націй вивчила можливість про переселення ромів на Полінезійські острови.

1933р. Від 18 по 25 вересня, згідно з "Законом проти звичайних злочинців", багато ромів і сині відправлені у концентраційні табори. Фактично вони були першою безплатною робочою силою для будівництва закритих таборів знищення.

1934р. Джанго Рейнгадт створює квінтет "Гарячий клуб Франції", який згодом матиме величезний вплив на американський джаз.

1934р. У Швеції видається закон про стерилізацію, який стає більш дієвим у 1941 році. Будьяка особа, включаючи і рома, що помічена у діяч як "соціально небажаний елемент", може бути стерилізована. Таким чином мала підтримуватися чистота шведської раси.

1934 р. 3 січня 1934 року ромів Німеччини відбирають і направляють у табори для "обробки" (фактично для стерилізації). За наступні три роки такі табори будуть працювати в Дахау, Дізелштрає, Саксенгаузені, Маршау, Венгхаузені.

1934р. 23 березня підтвержені закони для скасування німецького громадянства для ромів і східних євреїв, що не змогли довести факту народження в Німеччині.

1934р. Червень. Один за одним в м.Нюрнберґ виходять два закони, які забороняють німцям вступати у шлюб з "євреями, неграми, циганами".

1934р. 8 вересня. Дюсельдорфський районний адміністративний суд у Німеччині заборонив романам отримувати ліцензію на право займатися торгівлею.

1934 р. В Югославії починає виходити журнал "Romano Lil", який видається і по сьогодні.

1935 р. 3 15 вересня ромі і сині змушені підкорятись Національному закону про громадянство, згідно з яким для "захисту німецької крові й честі" забороняються шлюби між арийцями і неарійцями. А з 17 вересня цей закон понижує євреїв і ромів до статусу громадян нижнього класу і позбавляє всіх громадянських прав.

Підготувала Євгенія Навроцька

8 вересня. Дюсельдорфський районний адміністративний суд у Німеччині заборонив романам отримувати ліцензію на право займатися торгівлею.

8 вересня. Дюсельдорфський районний адміністративний суд у Німеччині заборонив романам отримувати ліцензію на право займатися торгівлею.

"Ромська красуня - 2002"

Мар'яна, 18 років, с.В.Ком'яти

Гіта, 18 років, с.В.Ком'яти

Анжела, 12 років, с.В.Вишниця

Редакція газети "Романі Яг" й надалі запрошує ромських дівчат (віком від 12 до 20 років) взяти участь у фотоконкурсі. Для участі у конкурсі слід подати своє фото. Необхідно також вказати вік, місце проживання.

ПТЕРАСА

Курити шкідливо, пити неприємно, а помирати здоровим - шкода.

Те сиварозін на про сасіпен, те піен най мішто, ай те мерен састо - міла пгаро.

Чоловік зупинив таксі. Зручно вмовистив на задньому сидінні й розслабився під тиху приємну музику. Через певний час торкає водія за плече. Водій з диким криком кидає кермо і врізається в дерево. Вражений пасажир обтрушує й себе друзки скла і всяке сміття. Водій перепрошує.

- Вибач, брате! Третій день на таксі працюю, а до цього п'ятнадцять років катафалком керував.

Мануш торджардас е таксі. Мішто бешлас про палуно скамін ай пашллас тела локі (чендешо) музика. Тела ехг врама друкі ле вурдонарі пала пійко. О вурдонарі андре дар сюдел (чівел) о кермо (ротато) ай малавел пед андо кашт (колпач). О дарардо мануш сюдел пал песте е глажа ай о семето. Вурдонарі пгенел: - Іртисар (пребачні) пграла! Трито дівес пре таксі бувті керав. Ай англа кодо дешупанч берша про катафалко бувті керавас.

РОМАНЕ ХАБЕХАТА

Кгерутні шутлі армін (шах)

Армін, 1 кг вензано мас, тмино, 1 парадічно соусо, вегета, пурум, олайо, лон Андро пурумкао олайо совас е шутлі армін. Цера тмино лон ай мукас цера те тадьол пре пара. Пала кодо, совас андре парадічно соусо те е вегета ай мукас, гой те тадьол. Андро олайо чінгерас е пурум ай совас андре о чінгердо вензано мас. Совас ловлі папріка, цера тмино, цера вегета ай лон ай мукас те тадьол пре пара. Сар о мас тадлас, совас о мас андре шутлі армін а розмішнас (гамсарас). Цера мукас те тадьол вай 10 минути ай лас тайле. Ке армін (шах) шай совас кнейдлики хумереске вай манро.

Домашня квашена тушкована капуста

Квашена капуста, 1 кг копченого м'яса, тмин, 1 баночка томатного соусу, вегета, цибуля, сіль, олія. Порізану цибулю перемішуємо з олією та квашеною капустою. Додаємо тмину, солі й ставимо, аби тушувалося. Потім додаємо томатного соусу, вегети. В іншій каструлі обсмажуємо цибулю з копченим м'ясом, додаємо за смаком червоного перцю, тмину, вегети, сіль і залишаємо, аби тушувалося. Коли м'ясо готове, додаємо його до напівготової капусти і перемішуємо, тушуємо близько 10 хвилин. Тушкована квашена капуста подаємо з кнедликами або з хлібом.